

Олена АНІЩЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана
Зязюна Національної академії педагогічних наук України

Сергій ПРИЙМА,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри комп'ютерних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

ПРОБЛЕМА ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОГО ТА ІНФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ КОНТЕНТ e-VUE

Енциклопедичні видання засвідчують «інтелектуальний, культурний потенціал нашого суспільства, його здатність до саморепрезентації у світовому інформаційному просторі»¹. Водночас виклики сьогодення актуалізують прискорений розвиток енциклопедичної справи в Україні, особливо електронної енциклопедистики (створення електронних енциклопедій). Розвиток електронної енциклопедистики є «стратегічно виправданим» для «посилення державницьких позицій у суспільстві та пропаганди української ідеї»² у контексті формування сучасного, відповідного до наявних загроз і викликів національного інформаційного простору України.

Аналіз джерельної бази наукового пошуку свідчить, що узгодження українськомовної термінології конкретної предметної області є актуальним завданням української науки. Окреслилася також тенденція до надання переваги інформаційним джерелам, які підтримують семантичну розмітку й дають змогу формалізувати семантичні властивості понять. Зазначене актуалізує доцільність використання ре-

¹ Топачевський А. Сума знань заради гідності // ZN, UA. 2017. URL: https://zn.ua/ukr/HISTORY/suma-znan-zaradi-gidnosti-256948_.html

² Железняк М. Українська електронна енциклопедистика: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави // Енциклопедичний вісник України. 2017. Вип. 8–9. С. 18.

ферованого видання «Велика українська енциклопедія» (далі — ВУЕ) та його порталної версії — e-VUE (<https://vue.gov.ua>).

«Велика українська енциклопедія» є універсальним науково-довідковим ресурсом, що містить довідкові матеріали практично з усіх галузей знань і виробничої діяльності, може застосовуватися для інтеграції інформаційних систем із різних наукових напрямів. У виданні викладено перевірені факти та експертні знання у формі рецензованих авторських статей. Принциповими відмінностями e-VUE від відомих онлайн-довідників та енциклопедій (наприклад, Вікіпедії)³ є зорієнтованість на авторські статті, у яких викладено оригінальний та якісний контент, підготовлений експертами у відповідних галузях; наявність складної системи семантичних відношень між гаслами, що базуються на наборах ієрархій категорій та семантичних властивостей; рецензованість гасел, що забезпечує більший рівень об'єктивності й довіри до поданої інформації. Результати здійсненого аналізу наукових джерел дають підстави стверджувати, що e-VUE може використовуватися як надійний довідковий ресурс.

У контексті зазначеного вище на сучасному етапі розвитку освіти й науки особливого значення набуває діяльність освітян і науковців у царині української енциклопедистики, зокрема участь в енциклопедичних проєктах НАН України з метою наукового обґрунтування й візуалізації науково-термінологічного апарату педагогічної освіти й освіти дорослих. Понятійно-термінологічний апарат теорії та практики освіти дорослих перебуває на стадії трансформації через процеси формування сучасної української термінології⁴. Не є винятком і проблема визнання результатів неформального й інформального навчання⁵.

³ Рогушина Ю. В. Проблеми використання онтологічного аналізу для подання знань у Wiki-ресурсах // Проблеми програмування. 2019. № 2. С. 17–37.

⁴ Аніщенко О. В. Звіт про результати науково-дослідної роботи з теми «Теоретико-методичні засади розвитку освіти різних категорій дорослого населення» (РК № 0117U001071, 2017–2019) за 2017 рік // Звіт про діяльність Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за 2017 рік. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, 2017. С. 12. URL: http://ipood.com.ua/data/zvity/2017_zvit.pdf

⁵ Аніщенко О. В., Прийма С. М., Рогушина Ю. В. Визнання результатів неформального та інформального навчання: енциклопедичний контент (на прикладі e-VUE) // Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні та зарубіжжі: матеріали доповідей Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2019 рік (25–26 березня 2020 р.). Київ : ДКС-Центр, 2020. С. 9–13.

Понятійно-термінологічна невизначеність і неоднозначність тлумачення низки основних понять негативно позначаються на розвитку термінологічного апарату тієї чи тієї досліджуваної проблеми.

Вважаємо за доцільне наголосити, що повномасштабна війна РФ проти України загострила багато проблем, серед яких — працевлаштування й зайнятість населення України на вітчизняному й міжнародному ринках праці. Це посилює також актуальність і нагальність розроблення механізму офіційного визнання часткових кваліфікацій у системі формального, неформального та інформального навчання як інструмента зниження негативного впливу від безробіття⁶, необхідність систематизації та унормування відповідної термінології. 2020 р. авторами розпочато конкретизацію, уточнення науково-термінологічного апарату проблеми визнання результатів неформального та інформального навчання. Так, для публікації в е-ВУЕ підготовлено статті: «Інформальна освіта», «Неформальна освіта», «Результати навчання», «Валідація результатів навчання». Наведемо фрагменти цих статей.

Інформальна освіта (англ. Informal education) — вид освіти, що передбачає самоорганізоване здобуття людиною певних компетентностей під час повсякденної діяльності, пов'язаної з громадською, професійною або / та іншими активностями, родиною, дозвіллям тощо. Інформальна освіта передбачає індивідуальну пізнавальну діяльність людини в культурно-освітньому середовищі впродовж життя; не має вікових, професійних, інтелектуальних обмежень щодо її здобувачів. Інформальна освіта охоплює навчальну діяльність на робочому місці, у місцевій громаді, за місцем проживання й у повсякденному житті загалом. Спрямованість інформальної освіти визначають самостійно, родиною, соціумом. Основні характеристики інформальної освіти: позаінституційна, цілеспрямована, необов'язково систематична, переважно спланована, не обмежена формальними, змістовими, часовими параметрами. Інформальна освіта менш організована і структурована, ніж формальна й неформальна освіта; є додатковим та / або альтернативним видом навчання впродовж життя. Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ⁷.

⁶ Прийма С. М. Інформаційна система визнання результатів неформального та інформального навчання // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2022. Вип. 1 (21). С. 34–47.

⁷ Аніщенко О. В., Прийма С. М. Інформальна освіта // Велика українська енциклопедія. 2020. URL: https://vue.gov.ua/Інформальна_освіта

Неформальна освіта (англ. Non-formal education) — вид освіти, що уособлює організовану провайдером освітніх послуг навчальну діяльність здобувачів освіти, яка не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти. Може завершуватися присвоєнням професійних та / або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Є додатковою та / або альтернативною щодо формальної освіти у структурі навчання впродовж життя. Неформальна освіта не має вікових, професійних, інтелектуальних та інших обмежень щодо її здобувачів. Цільовою аудиторією неформальної освіти можуть бути представники різних вікових, соціальних та інших груп. Неформальна освіта передбачає процес навчання, виховання, розвитку дітей, молоді та дорослих поза закладами формальної освіти в умовах вільного вибору варіативних, гнучких навчальних програм, результатом якого є досягнення визначених особистісних і професійних цілей. Неформальна освіта — складник національних систем освіти, що ґрунтується на засадах приватно-державного партнерства. Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ⁸.

Результати навчання (англ. Learning outcomes) — опис досягнень, компетенцій здобувача освіти, які, згідно з очікуваннями, уособлюють те, що знатиме, розумітиме та / або зможе продемонструвати / зробити здобувач після завершення навчання. Виражаються у знаннях, уміннях, навичках, способах мислення, поглядах, цінностях, особистісних якостях, набутих в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити й виміряти та які здобувач освіти здатен продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів. Результати навчання зазвичай містять опис наявності навченості в таких сферах: когнітивній (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка), афективній (відносини, почуття, цінності), психомоторній (фізичні навички). Результати навчання враховуються під час здійснення процедур оцінювання якості освіти, акредитації освітніх програм і закладів вищої освіти, у процесах перевірки достовірності та визнання кваліфікацій. Визнання

⁸ Т Аніщенко О. В., Прийма С. М. Неформальна освіта // Велика українська енциклопедія. 2020. URL: https://vue.gov.ua/Неформальна_освіта

результатів навчання, здобутих в умовах неформальної та інформальної освіти, уможлиблює здобуття повної або часткової кваліфікацій. Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ⁹.

Валідація результатів навчання (від англ. validation — визнання дійсним, підтвердження відповідності, набуття законності, з лат. validus — міцний, сильний) — підтвердження компетентним органом факту, що вміння, знання та навички, здобуті людиною в умовах формальної освіти, неформальної освіти та інформальної освіти, оцінені відповідно до визначених критеріїв і відповідають вимогам стандарту освіти. Одна з форм визнання результатів навчання. Основна мета валідації результатів навчання — надати можливість усім громадянам підтвердити знання, вміння та навички, які вони набули внаслідок навчання, професійної та інших видів діяльності, власних зусиль тощо. Валідація результатів навчання уможлиблює визнання результатів навчання, здобутих поза межами формальної освіти. Цілі валідації результатів навчання: сумативні (формальне визнання результатів навчання, незалежно від способів їх здобуття, шляхом видачі офіційних документів), формативні (ідентифікація результатів навчання без формального визнання для подальшого особистісного, професійного зростання). Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ¹⁰.

На наше переконання, необхідно об'єднати зусилля науковців для здійснення подальшої діяльності в царині української енциклопедистики, а також обґрунтування, конкретизації, уточнення, оновлення, розширення понятійно-термінологічного апарату андрагогіки. Саме «консолідація енциклопедичних знань в інформаційному суспільстві може розглядатися як засіб протидії в боротьбі за захист інформаційної безпеки держави», за М. Железняком. Одним із варіантів такої консолідації «може бути створення електронної національної енциклопедії різними мовами, що поширюватиме у світі автентичні знання про Україну, українців і українську культуру, історію, традиції тощо, що забезпечить у міжнародному інформаційному просторі

створення цілісної правдивої картини українського світу, зокрема й на противагу “русскому миру”»¹¹.

⁹ Аніщенко О. В., Прийма С. М. Результати навчання // Велика українська енциклопедія. 2020. URL: https://vue.gov.ua/Результати_навчання

¹⁰ Аніщенко О. В., Прийма С. М. Валідація результатів навчання // Велика українська енциклопедія. 2020. URL: https://vue.gov.ua/Валідація_результатів_навчання

¹¹ Железняк М. Українська електронна енциклопедистика: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави // Енциклопедичний вісник України. 2017. Вип. 8–9. С. 18.